



Centraal Bureau
voor de Statistiek

Sociaaleconomische trends 2013

Welvaart van paren met en zonder kinderen

Marion van den Brakel en Linda Moonen
september 2013, 01

Met het ouder worden van de kinderen neemt zowel het inkomen als het vermogen van ouders toe. Vooral de welvaartspositie van paren met meerderjarige kinderen is gunstig. De welvaartspositie van oudere paren zonder (thuiswonende) kinderen is vergelijkbaar met die van ouders met meerderjarige kinderen. Ouders met jonge kinderen lopen het grootste risico op armoede en geven naar verhouding vaak aan moeilijk rond te kunnen komen. Ondanks de relatief gunstige welvaart ervaren ook paren met oudere kinderen dikwijls financiële beperkingen.

1. Inleiding

Het emancipatiebeleid is erop gericht de arbeidsparticipatie van vrouwen zo hoog mogelijk te houden (Ministerie van OCW, 2013). Vooral jonge kinderloze vrouwen met een partner nemen volop deel aan het arbeidsproces. Hebben vrouwen eenmaal kinderen dan is dat behoorlijk minder, hoewel de arbeidsparticipatie van jonge moeders sinds 2001 flink is toegenomen. Ook moeders met oudere kinderen werken steeds vaker. Voor oudere gehuwde vrouwen zonder (thuiswonende) kinderen geldt dat eveneens, hoewel zij de laagste arbeidsparticipatie hebben (Mars, Van den Brakel, Portegijs, Chkalova en Geerdinck, 2012). Bij mannen speelt niet zozeer het hebben van kinderen maar veeleer de leeftijd een rol in de economische activiteit. Tot een leeftijd van ongeveer 55 jaar is de arbeidsparticipatie hoger dan daarna (www.cbs.nl/statline). Dat komt vooral door (gedeeltelijk vervroegd) uittreden uit het arbeidsproces (Janssen en Portegijs, 2011).

Niet alleen in arbeidsparticipatie, maar ook in arbeidsduur verschillen vrouwen onderling aanzienlijk. Dit leidt logischerwijs tot verschillen in arbeidsinkomen (Moonen, 2012). Bovendien hebben vrouwen doorgaans minder inkomen dan hun partner (Van den Brakel en Moonen, 2013; Van den Brakel, Bos, Merens, Dankmeyer en Hagoort, 2011). De verschillen in arbeidsdeelname en inkomen hebben hun weerslag op de inkomenspositie van (echt-)paren in diverse levensfasen. Bovendien verandert gedurende de levensloop ook het vermogen. De spaarrekening raakt steeds beter gevuld en vooral eigenwoningbezitters bouwen geleidelijk meer vermogen op door het afbetalen van de hypotheek (CBS, 2012). In dit artikel staat de welvaartspositie van paren met en zonder kinderen centraal. Hoe verandert het inkomen en het vermogen van paren wanneer zij kinderen krijgen? Hoe ontwikkelt de welvaartspositie zich als de kinderen ouder worden, en als ze het huis uit gaan? En hoe ervaren paren met en zonder kinderen zelf hun financiële situatie? De gegevens voor dit artikel zijn afkomstig uit het Inkomenspanelonderzoek (IPO) en de European Survey on Income and Living Conditions (EU-SILC) van het CBS.

Paren met en zonder kinderen

De onderzochte groep bestaat uit paren van wie beide leden tussen de 20 en 65 jaar oud zijn. Onderscheiden worden paren met minderjarige kinderen, paren met alleen meerderjarige kinderen en paren zonder (thuiswonende) kinderen. Bij het vergelijken van de materiële welvaart van deze drie groepen wordt bij paren met minderjarige kinderen waar mogelijk

verder onderscheid gemaakt naar de leeftijd van het jongste kind (0 tot 4 jaar, 4 tot 12 jaar, 12 tot 18 jaar) of naar het aantal minderjarige kinderen (een, twee, drie of meer). Paren zonder thuiswonende kinderen worden verder gedifferentieerd in jonge paren waarbij de hoofdkostwinner 20 tot 35 jaar oud is, paren van middelbare leeftijd (hoofdkostwinner 35 tot 50 jaar) en oudere paren (hoofdkostwinner 50 tot 65 jaar).

2. Inkomen en vermogen

2.1 Ouders met oudere kinderen kunnen het meest besteden

Nederland telde in 2011 ruim 3,2 miljoen paren van wie beide leden tussen de 20 en 65 jaar oud waren. Iets minder dan de helft daarvan had minderjarige kinderen, 12 procent alleen meerderjarige thuiswonende kinderen en 40 procent was kinderloos of had geen thuiswonende kinderen meer. Ouders met alleen meerderjarige kinderen hadden naar verhouding het meest te besteden: gemiddeld bijna 56 duizend euro per jaar. Het gemiddeld besteedbaar inkomen van ouders met minderjarige kinderen was met bijna 47 duizend euro

2.1.1 Inkomen en vermogen van paren (beide 20 tot 65 jaar), 2011

	Aantal	Gemiddeld besteedbaar inkomen	Gemiddeld gestandaardiseerd inkomen	Mediane vermogen ¹⁾
	x 1 000			1 000 euro
Paren met minderjarige kinderen	1 546	46,5	24,7	53,1
<i>Aantal minderjarige kinderen</i>				
Een	574	45,1	25,6	37,1
Twee	709	46,7	24,6	62,6
Drie of meer	263	48,8	22,9	68,3
<i>Leeftijd jongste kind</i>				
Tot 4 jaar	523	42,5	23,1	8,6
4 tot 12 jaar	623	46,7	24,5	71,0
12 tot 18 jaar	400	51,1	26,9	127,6
Paren met alleen meerderjarige kinderen	391	55,9	30,4	138,1
Paren zonder kinderen	1 289	40,3	29,4	55,6
<i>Leeftijd hoofdkostwinner</i>				
20 tot 35 jaar	333	35,3	25,7	2,5
35 tot 50 jaar	234	44,2	32,3	34,2
50 tot 65 jaar	722	41,4	30,2	152,1

¹⁾ Per 1 januari 2011.

beduidend minder. Wel was het besteedbaar inkomen flink hoger naarmate het jongste kind ouder was. Paren zonder (thuiswonende) kinderen hadden gemiddeld het minst te besteden (40 duizend euro), hoewel paren van middelbare leeftijd en oudere paren meer te spenderen hadden dan jongere paren.

2.2 Inkomenswelvaart hoog bij paren met meerderjarige kinderen

Een hoger besteedbaar inkomen betekent niet noodzakelijk een hogere welvaart. De inkomenswelvaart van een huishouden hangt af van de grootte en samenstelling van het gezin. Enerzijds moet in grotere gezinnen het inkomen met meer mensen gedeeld worden, anderzijds profiteren zij van schaalvoordelen, zoals het delen van de vaste lasten. Het gestandaardiseerd inkomen houdt rekening met deze factoren (CBS, 2004). Het gestandaardiseerd inkomen van ouders met minderjarige kinderen is met ongeveer 25 duizend euro naar verhouding laag, waarbij ouders met drie of meer kinderen de minste inkomenswelvaart kenden. Het inkomen is hoger naarmate de leeftijd van het jongste kind hoger is: bij paren met alleen meerderjarige kinderen bedraagt het ruim 30 duizend euro. In deze gezinnen hebben de meerderjarige kinderen vaak ook eigen inkomsten, wat bijdraagt aan een hogere inkomenswelvaart.

Van de paren zonder kinderen hebben de 20- tot 35-jarigen met 25,7 duizend euro het laagste inkomen. Is de hoofdkostwinner 35 tot 50 jaar oud, dan ligt het inkomen beduidend hoger. Deze groep is verder in hun carrière en heeft daardoor meestal een hoger salaris dan jongere mensen. In de leeftijd van 50 tot 65 jaar is het inkomen weer iets lager. Dit komt doordat een deel van de paren in deze leeftijd vervroegd met pensioen is en doordat relatief weinig vrouwen in deze leeftijdsgroep werken (Mars e.a., 2012).

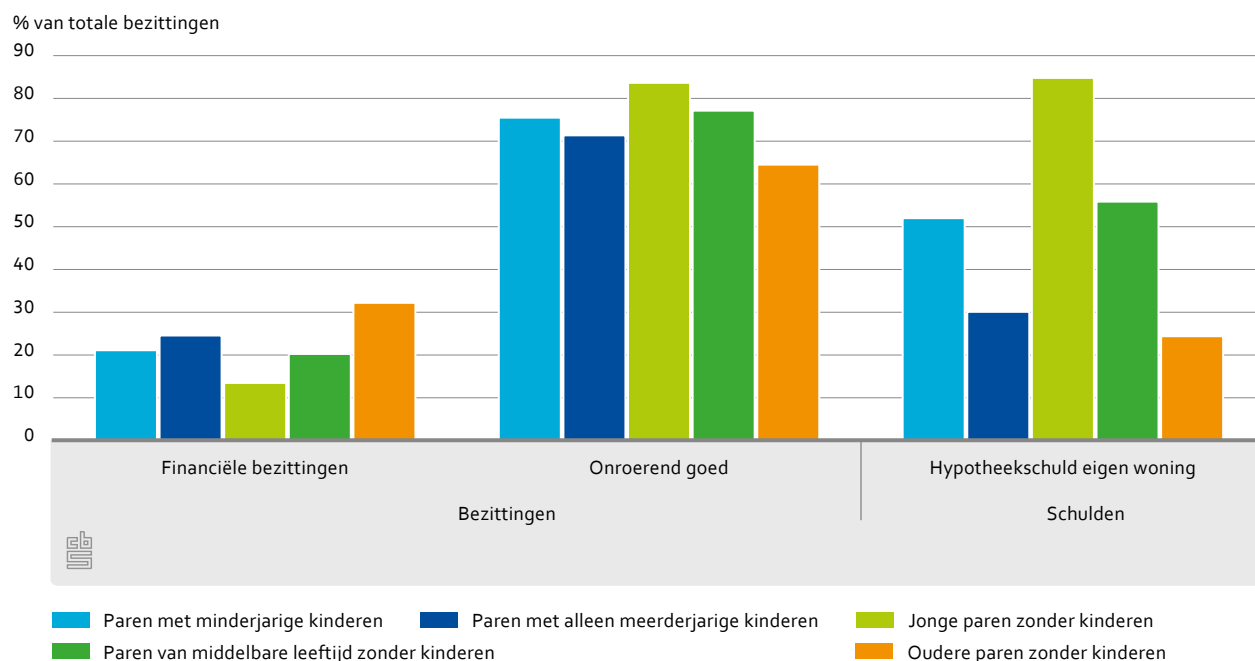
2.3 Hoe ouder het jongste kind, hoe hoger het vermogen

Paren van wie het jongste kind jonger is dan 4 jaar hebben een mediaan vermogen³⁾ van bijna 9 duizend euro. Is het jongste kind 4 tot 12 jaar oud, dan is dit fors hoger (71 duizend euro). Heeft het jongste kind de middelbareschoolleeftijd (12 tot 18jaar), dan ligt het vermogen (128 duizend euro) in dezelfde orde grootte als dat van ouders met alleen meerderjarige kinderen en oudere stellen zonder (thuiswonende) kinderen. Een verklaring hiervoor is dat paren met oudere kinderen een lagere hypotheekschuld en meer spaargeld hebben dan paren met kinderen in de peuter- of basisschoolleeftijd (figuur 2.2.1). Ook verdienen zij meer. Overigens is het aandeel eigenwoningbezitters bij alle paren met kinderen - ongeacht de leeftijd van de kinderen - ongeveer gelijk (circa 80 procent).

Jonge stellen zonder kinderen, die feitelijk nog aan het begin van hun carrière staan, beschikken over bescheiden inkomsten en hebben dan ook nauwelijks vermogen achter de hand: de helft heeft minder dan 2,5 duizend euro. Zij hebben minder vaak een koopwoning dan andere paren en als ze die al hebben kampen ze met een forse hypotheekschuld. Ook hebben jonge stellen minder kunnen sparen dan oudere.

³⁾ Dat is bij een ordening van de paren naar hoogte van hun vermogen het vermogen van het middelste paar (of het gemiddelde vermogen van de twee middelste paren). De helft van de paren heeft dus een vermogen lager dan het mediane vermogen, de andere helft heeft een hoger vermogen.

2.2.1 Bezittingen en schulden¹⁾ van paren (beide 20 tot 65 jaar), 1 januari 2011



¹⁾ De overige bezittingen (zoals roerende zaken en ondernemingsvermogen) en de overige schulden (zoals schulden voor de financiering van de tweede woning) zijn niet in deze figuur opgenomen.

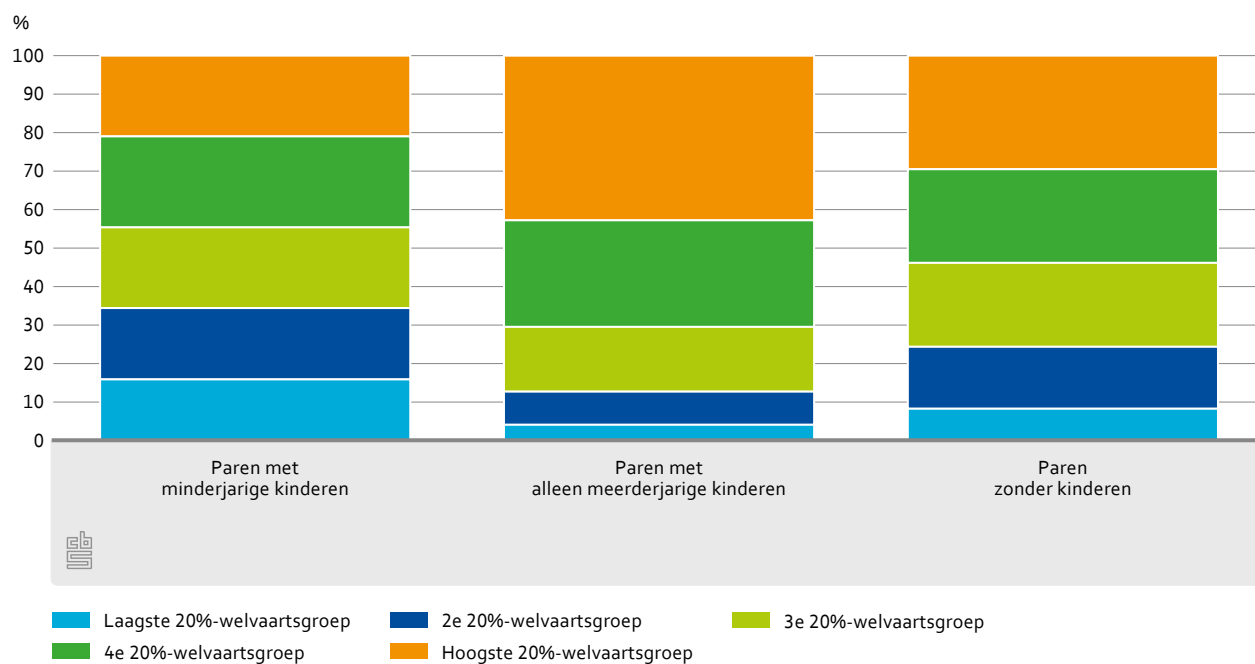
2.4 Ouders met oudere kinderen naar verhouding hoog op de welvaarts ladder

De financiële welvaart van een huishouden hangt van zowel het inkomen als het vermogen af. Om de welvaart van paren met jonge kinderen te vergelijken met die van andere paren, zijn het gestandaardiseerde huishoudensinkomen en het vermogen van het huishouden gecombineerd tot één welvaartsindicator. Hiervoor zijn de inkomens en de vermogens eerst in percentielen ingedeeld, die vervolgens zijn opgeteld en door twee gedeeld. Daarna zijn alle huishoudens ingedeeld in 20%-groepen op basis van deze relatieve maat voor welvaart (zie ook Wingen, Berger-Van Sijl, Kunst en Otten, 2010).

Ruim 40 procent van de paren met alleen meerderjarige kinderen behoort tot de hoogste welvaartsgroep, dankzij een hoog gemiddeld inkomen en een flink doorsnee vermogen (zie paragraaf 2.2 en 2.3). Bij paren met minderjarige kinderen is dat de helft minder, hoewel het aandeel toeneemt naarmate het jongste kind ouder is. Paren met minderjarige kinderen hebben veel vaker dan die met alleen meerderjarige of zonder kinderen een lage welvaart. Ouders met drie of meer minderjarige kinderen behoren op hun beurt wat vaker tot de laagste welvaartsgroep dan ouders met een of twee kinderen (20 procent versus 15 procent). Ook wanneer het jongste kind de peuterleeftijd heeft komt, door een gering vermogen (zie paragraaf 2.3), lage welvaart beduidend vaker voor dan wanneer het jongste kind al naar school gaat.

Een lage welvaart komt bij paren met alleen meerderjarige kinderen niet vaak voor (4 procent). Ook paren zonder (thuiswonende) kinderen hebben weinig te maken met een lage welvaart, zeker de oudere onder hen. Deze oudere paren staan, net als de ouders met alleen meerderjarige kinderen, relatief hoog op de welvaarts ladder.

2.3.1 20%-welvaartsgroepen¹⁾ van paren (beide 20 tot 65 jaar)



¹⁾ Welvaart is gebaseerd op het inkomen in 2010 en het vermogen per 1 januari 2011.

3. Werk en inkomsten

Sinds 2001 blijven steeds meer vrouwen werken als zij voor het eerst moeder worden, hoewel zij vaak hun arbeidsduur terugschroeven. Vaders daarentegen passen hun arbeidsduur zelden aan na de komst van een kind. In 2011 werkte 56 procent van de ouders met minderjarige kinderen in een voltijd-deeltijd combinatie. Bij paren zonder minderjarige kinderen kwam de voltijd-deeltijdcombinatie net zo vaak voor als de voltijd-voltijd combinatie, namelijk 38 procent (Cloin en Bierings, 2012).

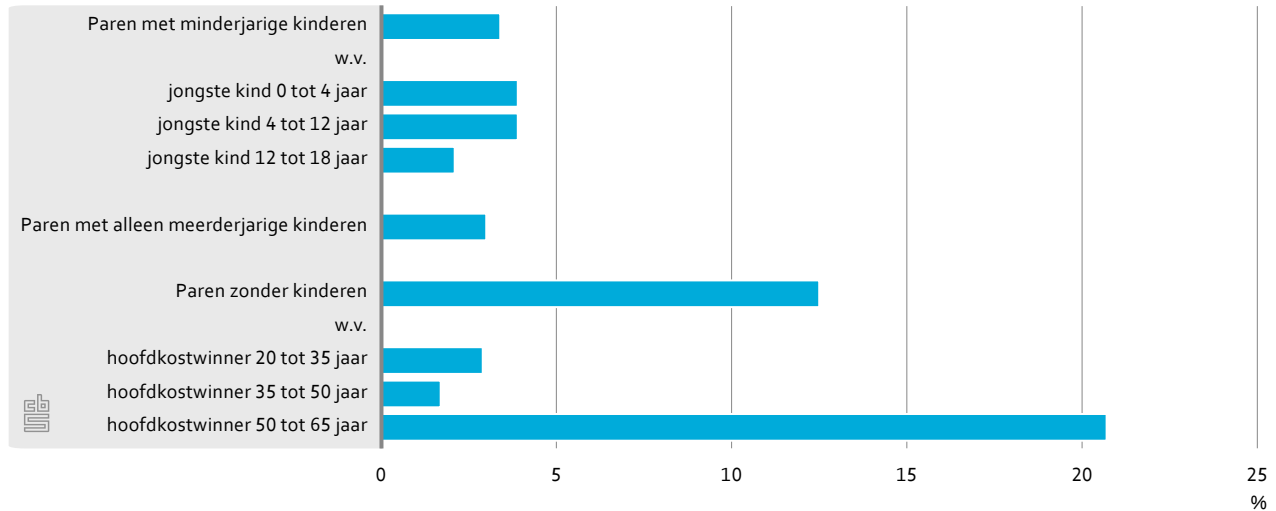
Welke paren besteden een gering dan wel aanzienlijk deel van hun potentiële werktijd aan werk? Wat zijn de gevolgen voor het inkomen uit werk wanneer er kinderen komen en hoe ontwikkelt het zich naarmate de kinderen ouder worden?

3.1 Vaak lage werkintensiteit bij ouderen zonder (thuiswonende) kinderen

Een lage werkintensiteit - waarbij minder dan 20 procent van de totale potentiële werktijd in een jaar werd gewerkt (zie Technische toelichting) – komt beduidend vaker voor bij paren zonder kinderen dan bij paren met kinderen. Dit verschil wordt echter uitsluitend veroorzaakt door de oudere paren zonder thuiswonende kinderen. Ruim een op de vijf van hen behoort tot een huishouden met een lage werkintensiteit. De 50- tot 65-jarige hoofdkostwinner is vaker dan gemiddeld niet (meer) economisch actief. Bovendien werken vrouwen uit deze generatie dikwijls niet (zie ook paragraaf 2.2).

Bij paren met kinderen komt een lage werkintensiteit niet veel voor. Paren van wie het jongste kind nog niet naar de middelbare school gaat hebben iets vaker een lage werkintensiteit dan paren met oudere kinderen.

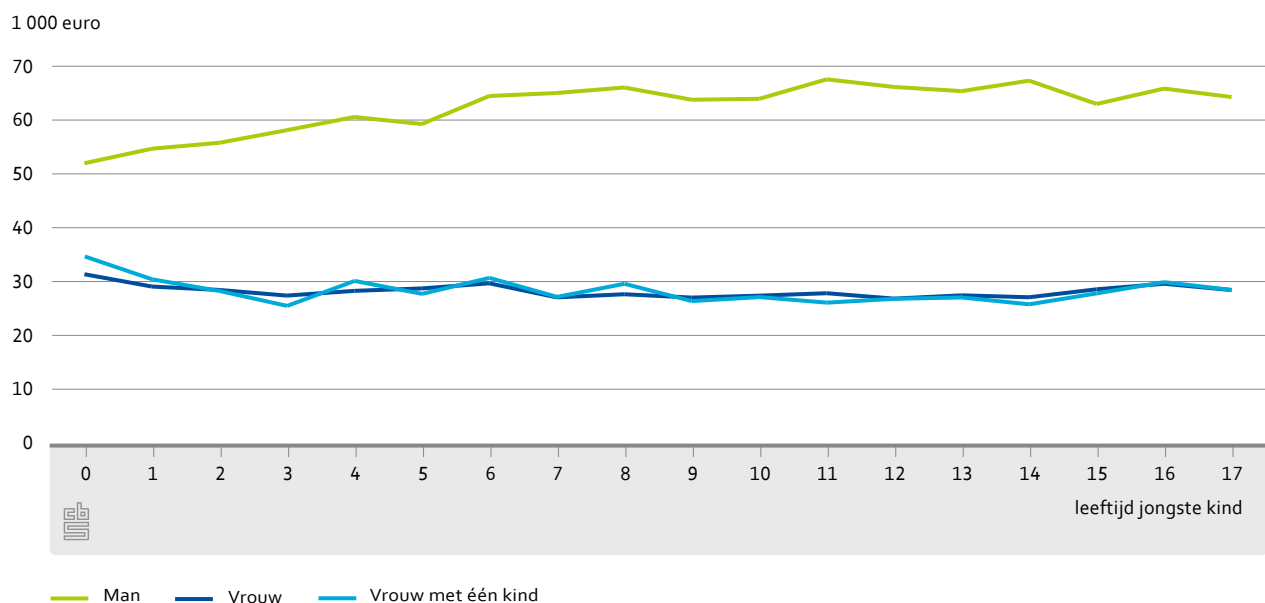
3.1.1 Paren (beide 20 tot 65 jaar) met een lage werkintensiteit, 2011



3.2 Inkomen werkende moeders neemt vooral af in babytijd eerste kind

Het bruto arbeidsinkomen van mannen met minderjarige kinderen neemt gemiddeld flink toe tot het jongste kind 8 jaar is, daarna stabiliseert het rond 65 duizend euro. Het inkomen van werkende moeders ligt rond de 30 duizend euro en ontwikkelt zich zichtbaar anders. Er is een duidelijke terugval in het inkomen van moeders na het krijgen van hun eerste kind, van bijna 35 duizend euro voor de geboorte naar ruim 30 duizend euro een jaar later. Het inkomen loopt niet

3.2.1 Gemiddeld bruto-inkomen uit werk van ouders met minderjarige kinderen naar leeftijd jongste kind, 2011



direct terug, omdat moeders vooral in de babytijd gebruik maken van (betaald) ouderschapsverlof en contractueel nog evenveel uren werken als voor de komst van het eerste kind. Pas nadat het ouderschapsverlof is opgebruikt, schroeven zij hun arbeidsduur terug om werk en zorg beter te kunnen combineren. Mannen passen hun arbeidsduur zelden aan na de komst van een kind en ook smeren zij hun ouderschapsverlof meer uit over een langere periode (Cloin en Bierings, 2012).

4. Armoede en financiële beperkingen

4.1 Armoederisico relatief groot bij paren met minderjarige kinderen

Ondanks de gestegen arbeidsdeelname en financiële zelfredzaamheid van jonge moeders (Mars e.a., 2012), nam van 2010 op 2011 de armoede onder jonge gezinnen opvallend toe (SCP/CBS, 2012). In 2011 liep bijna 7 procent van de paren met minderjarige kinderen risico op armoede; hun gestandaardiseerd inkomen lag onder de lage-inkomensgrens. Paren zonder kinderen en paren met oudere kinderen lopen minder vaak een armoederisico. Gezinnen met drie of meer kinderen hebben met 12 procent een bijna twee keer zo grote kans op armoede als gezinnen met een of twee kinderen.

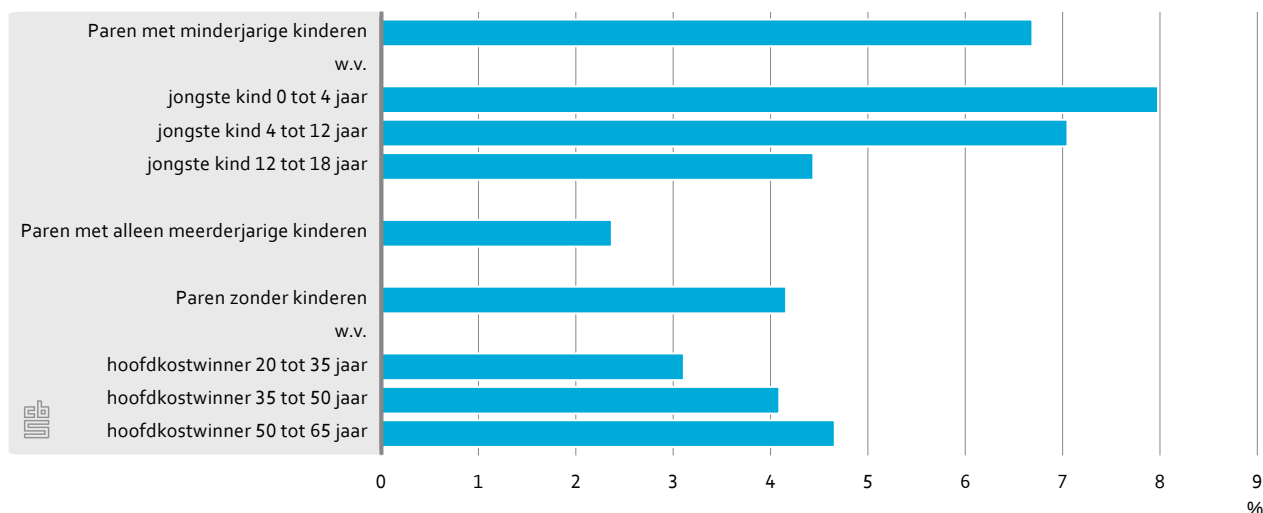
Lage-inkomensgrens

Voor het afbakenen van het risico op armoede is gebruik gemaakt van de lage-inkomensgrens. De lage-inkomensgrens vertegenwoordigt een vast koopkrachtbedrag en wordt jaarlijks alleen voor de inflatie aangepast. In prijzen van het jaar 2011 bedroeg de lage-inkomensgrens voor een alleenstaande 11 550 euro. Per maand komt dit neer op 960 euro. De op basis van de lage-inkomensgrens afgebakende groepen met een (hoge) kans op armoede hoeven niet noodzakelijkerwijs 'werkelijk' arm te zijn, maar deze afbakening garandeert wel dat de 'werkelijk' armen in grote lijnen in beeld zijn gebracht.

4.2 Afnemend armoederisico bij opgroeien kinderen

Het armoederisico is het grootst bij paren van wie het jongste kind nog geen 4 jaar is. Naarmate het jongste kind ouder is, wordt het risico op armoede kleiner. Paren met meerderjarige kinderen hebben met ruim 2 procent de laagste kans op armoede. Hun inkomen is immers naar verhouding hoog (zie paragraaf 2.2). Oudere paren zonder kinderen hebben een groter armoederisico dan jongere. Dit komt doordat op latere leeftijd steeds meer mensen afhankelijk raken van een uitkering, onder meer door voortijdige uittreding uit het arbeidsproces (SCP/CBS, 2012).

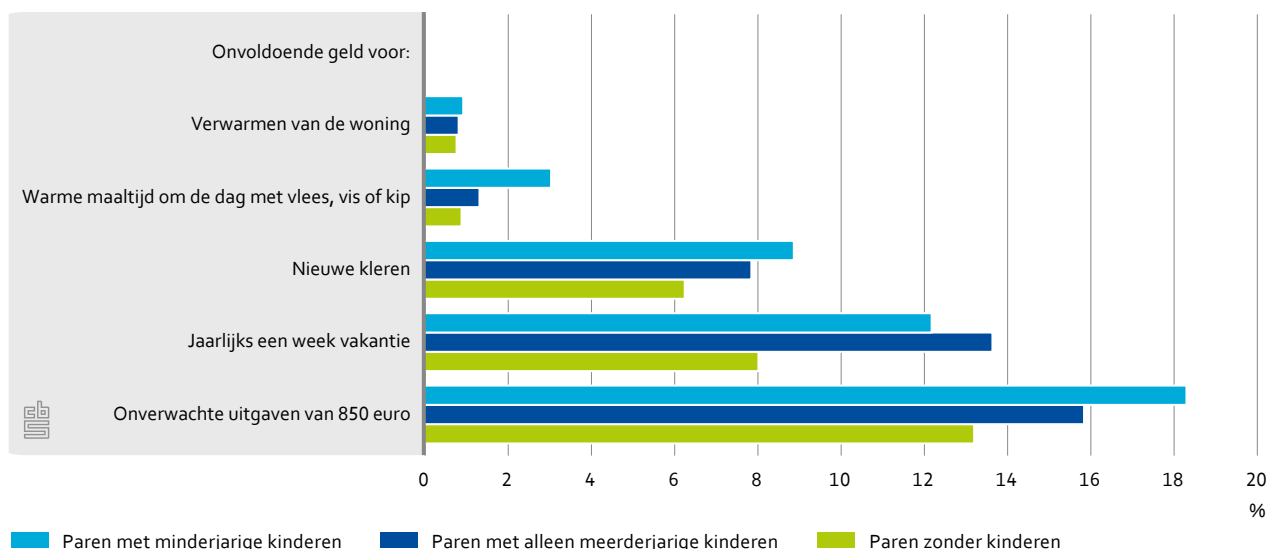
4.2.1 Risico op armoede bij paren (beide 20 tot 65 jaar), 2011



4.3 Ouders met jonge kinderen voelen zich vaker financieel beperkt

Het staat buiten kijf dat de komst van kinderen financiële gevolgen heeft. De gebruikelijke teruggang in arbeidsduur van de moeder bij de komst van kinderen drukken op het inkomen, en er komen kosten voor bijvoorbeeld kinderopvang bij (Cloin en Bierings, 2012). Daar staat tegenover dat ouders vaak gebruik kunnen maken van tegemoetkomingen, kinderopvangregelingen en ontlastende secundaire arbeidsvoorwaarden, zoals kindertoeslag, kinderopvangtoeslag en betaald ouderschapsverlof. Bijna een op de tien paren met minderjarige kinderen geeft aan (zeer) moeilijk rond te kunnen komen met het inkomen van het huishouden. Maar ondanks hun gunstigere welvaartspositie (paragraaf 2) is bij paren met alleen meerderjarige kinderen het aandeel dat moeite heeft om de eindjes aan elkaar te knopen met 14 procent nog hoger.

4.3.1 Financiële beperkingen bij paren (beide 20 tot 65 jaar), 2011



Zowel paren met jonge kinderen als die met oudere kinderen geven daarnaast aan ook relatief vaak met financiële beperkingen te maken te hebben. Zo kan ruim 18 procent van de paren met jonge kinderen geen onverwachte uitgaven van rond de 850 euro doen zonder daar geld voor te hoeven lenen. Regelmatig nieuwe kleren kan 9 procent van hen zich niet permitteren, en een jaarlijkse vakantie van een week zit er voor ongeveer een op de acht niet in. Ruim 3 procent van de paren met minderjarige kinderen heeft zelfs onvoldoende geld voor een warme maaltijd om de dag met vlees, kip of vis. Paren zonder (thuiswonende) kinderen hebben minder vaak moeite om rond te komen (bijna 5 procent). Ook hebben zij minder vaak te maken met financiële beperkingen.

5. Conclusie

Hoe ouder de kinderen, hoe hoger zowel het inkomen als het vermogen van ouders is. Vooral de welvaartspositie van paren met meerderjarige kinderen is gunstig. Het inkomen stijgt doordat mensen - vooral vaders - dankzij werkervaring een steeds hoger salaris genieten. Bij paren met meerderjarige kinderen speelt mee dat er doorgaans meer gezinsleden met inkomen zijn. Het vermogen neemt toe door een afnemende hypotheekschuld en een steeds beter gevulde spaarpot.

De welvaartspositie van oudere paren zonder (thuiswonende) kinderen is vergelijkbaar met die van ouders met meerderjarige kinderen. Dat is opmerkelijk, aangezien de werkintensiteit van oudere kinderloze paren relatief vaak laag is. Maar ondanks dat de vrouw vaak niet werkt (Mars e.a., 2012), hebben oudere paren zonder kinderen inmiddels wel een aanzienlijk vermogen opgebouwd. Bij kinderloze stellen met een hoofdkostwinner jonger dan 50 jaar is het vermogen beduidend lager.

De naar verhouding gunstige welvaartspositie van ouders met oudere kinderen uit zich ook in een lager risico op armoede bij deze groep. Ouders met jonge kinderen lopen drie keer zo vaak een risico op armoede. Zij geven ook meer dan andere paren aan dat zij kampen met financiële beperkingen. Dit strookt met de bevindingen van het Nibud (2009), dat onder meer constateerde dat ouders door de komst van kinderen moeilijker kunnen rondkomen dan voorheen.

Begrippen

Besteedbaar inkomen

Het besteedbare inkomen van een huishouden bestaat uit het bruto-inkomen (inkomen uit arbeid, eigen onderneming en vermogen, uitkeringen en ontvangen overdrachten) verminderd met betaalde overdrachten, premies en belasting op inkomen en vermogen.

Gestandaardiseerd (besteedbaar) inkomen

Het besteedbaar inkomen gecorrigeerd voor verschillen in grootte en samenstelling van het huishouden. Op deze wijze zijn de welvaartsniveaus van huishoudens onderling vergelijkbaar gemaakt. Het gestandaardiseerd inkomen is dus een maat voor de inkomenswelvaart van een huishouden.

Inkomen uit werk

Dit is het bruto-inkomen uit arbeid en inkomen uit eigen onderneming. Inkomen uit arbeid bestaan uit loon, salaris, tantième, spaarloon en uit de beloning van arbeid die niet in dienstbetrekking is verricht. Ook beloningen in natura (de waarde van het privé gebruik van de auto van de werkgever) zijn hiertoe gerekend. Inkomen uit arbeid omvat ook loon dat vanuit het buitenland is ontvangen. Het weergegeven bedrag is inclusief de werknemers- en werkgeversbijdrage in de premies voor de sociale verzekeringen. Inkomen uit eigen onderneming bestaat uit het fiscale resultaat uit onderneming vermeerderd met het bedrag van de investeringsaftrek.

Risico op armoede

Voor het afbakenen van armoede is hier gebruik gemaakt van de lage-inkomensgrens. De lage-inkomensgrens vertegenwoordigt een vast koopkrachtbedrag en wordt jaarlijks dus alleen voor de prijsontwikkeling aangepast. In prijzen van het jaar 2011 bedroeg de lage-inkomensgrens voor een alleenstaande 11 550 euro. Per maand komt dit neer op 960 euro. Een huishouden loopt een risico op armoede wanneer het gestandaardiseerde inkomen onder de lage-inkomensgrens valt.

Vermogen

Vermogen is het saldo van bezittingen en schulden. De bezittingen bestaan vooral uit banktegoeden, effecten, onroerend goed en ondernemingsvermogen. De schulden omvatten onder meer schulden ten behoeve van een eigen woning en consumptief krediet. De eigen woning en overige onroerende zaken zijn gewaardeerd op de marktwaarde. Enkele zaken zijn bij de berekening van het vermogen niet meegeteld door gebrek aan gegevens. Zo is met aanspraken op een toekomstige pensioen- of levensverzekering (waaronder lijfrente) geen rekening gehouden. Evenmin is het tegoed dat is opgebouwd bij spaar- en leenhypotheken tot de bezittingen gerekend. Ontbrekende vormen van bezit zijn verder contant geld, duurzame consumptiegoederen (met uitzondering van de eigen woning), juwelen en antiek.

Werkintensiteit

De werkintensiteit van een huishouden is de verhouding tussen het door de huishoudleden aantal effectief gewerkte maanden in een jaar en het aantal maanden dat theoretisch door hen gewerkt had kunnen worden in dat jaar. Het gaat hierbij alleen om huishoudleden van 18 tot 65 jaar. Studenten in de leeftijd van 18 tot 25 blijven buiten beschouwing. Van een lage werkintensiteit is sprake indien de werkintensiteit kleiner is dan of gelijk aan 0,2.

Literatuur

Brakel, M. van den, W. Bos, A. Merens, B. Dankmeyer en K. Hagoort (2011). Inkomens. In: Merens, A., M. van den Brakel, M. Hartgers en B. Hermans (red.), *Emancipatiemonitor 2010*. SCP/CBS, Den Haag.

Brakel, M. van den en L. Moonen (2013, 6 maart). Groot inkomensverschil tussen werkende vaders en moeders. *CBS-Webmagazine*.

CBS (2004). *Equivalentiefactoren 1995-2000*.

CBS (2012). *Welvaart in Nederland. Inkomens, vermogen en bestedingen van huishoudens en personen*. Den Haag/Heerlen.

Cloin, M. en H. Bierings (2012). De combinatie van betaalde arbeid en zorgtaken. In: Merens, A., M. Hartgers en M. van den Brakel (red.), *Emancipatiemonitor 2012*. SCP/CBS, Den Haag.

Janssen, B. en W. Portegijs (2011). Betaalde arbeid. In: Merens, A., M. van den Brakel, M. Hartgers en B. Hermans (red.), *Emancipatiemonitor 2010*. SCP/CBS, Den Haag.

Mars, G., M. van den Brakel, W. Portegijs, K. Chkalova en M. Geerdinck (2012). Vrouwen en de arbeidsmarkt. In: Merens, A., M. Hartgers en M. van den Brakel (red.), *Emancipatiemonitor 2012*. SCP/CBS, Den Haag.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (2013). *Hoofddijnenbrief Emancipatiebeleid 2013-2016*. Den Haag.

Moonen, L. (2012). *Inkomen verklaard? Het inkomen van werknemers en zelfstandigen nader bekeken*. Sociaaleconomische trends, 2/2012.

Nibud (2009). *Financiële gevolgen van gezinsuitbreiding*. Utrecht.

SCP/CBS (2012). *Armoedesignalement 2012*. SCP/CBS, Den Haag.

Wingen, M., M. Berger-Van Sijl, A.E. Kunst en F. Otten, 2010. Inkomens en vermogens als indicatoren van gezondheidsverschillen. *Bevolkingstrends* 58(3).

Verklaring van tekens

.	Gegevens ontbreken
*	Voorlopig cijfer
**	Nader voorlopig cijfer
x	Geheim
–	Nihil
–	(Indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	Het getal is kleiner dan de helft van de gekozen eenheid
Niets (blank)	Een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2012–2013	2012 tot en met 2013
2012/2013	Het gemiddelde over de jaren 2012 tot en met 2013
2012/'13	Oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2012 en eindigend in 2013
2010/'11–2012/'13	Oogstjaar, boekjaar, enz., 2010/'11 tot en met 2012/'13

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312, 2492 JP Den Haag
www.cbs.nl

Inlichtingen

Tel. 088 570 70 70, fax 070 337 59 94
Via contactformulier: www.cbs.nl/infoservice

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen, 2013.